

УДК 521: 665.5; 339.13

Г. Л. Рябцев,

канд. техн. наук, доцент, докторант Національної академії державного управління при Президенті України

ВИРОБНИКИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ РИНКУ НАФТОПРОДУКТІВ В УКРАЇНІ

Визначено систему виробників державної політики розвитку ринку нафтопродуктів в Україні. Установлено, що вони мають достатні повноваження для вирішення суспільних проблем, але всі необхідні повноваження «розсіяні» між державними інституціями, які мають різний ступінь авторитету. Щоб підвищити дієвість державної політики, запропоновано покласти функції координування взаємодії між виробниками існуючої робочої групи з опрацювання питань функціонування ринку нафти й нафтопродуктів і розвитку нафтопереробної промисловості при Кабінеті Міністрів України.

Ключові слова: державна політика, вироблення державної політики, ринок нафтопродуктів.

The system of public policy makers for development of Ukrainian oil market is defined. It is established that they have sufficient authority and resources but all authority "scattered" between state institutions, which have varying degrees of autonomy in decision-making. To improve the effectiveness of proposed to entrust of coordination between public policy makers for acting for the Cabinet of Ministers of Ukraine working group on evaluation question market and the development of petroleum industry.

Keywords: public policy, public policy making, oil market.

Постановка проблеми. У 1991-2011 рр. відбулося докорінне трансформування структури органів державної влади – виробників державної політики розвитку ринку нафтопродуктів відповідальності в сфері державного управління, виведення значної частини виробничого потенціалу з державного сектора було загублено дією важкої впливу на суб'єктів. Втрата органами державної влади розуміння ринку нафтопродуктів як цілісного об'єкта управління призвела до реактивного характеру впроваджуваної політики: не попереджені встановлення їхніх причин, а боротьба з наслідками, не планування, а управління шляхом надання доручень. Тому нагальним питанням є підвищення дієвості державної політики та вплив органів державної влади в аналізованій сфері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні погляди на зміст державної політики та управління, їхні проблеми, цілі й задачі викладено в працях В. Авер'янова, Г. Атаманчу, Бодрова, П. Брауна, О. Кілієвича, Г. Клейнера, В. Квізєва, В. Козбаненка, В. Малиновського, І. Малого, Н. Нгяник, О. Оболенського, Л. Пала, Г. Раїтра, В. Ребкала, В. Романова, В. Тертиги. Осмислення досягнень світової та сучасної пострадянської державно-управлінської науки, аналіз вітчизняної практики реформативних перетворень дають автору підстави запропонувати шляхи й напрями вдосконалення державної політики.

Метою статті є визначення виробників державної політики розвитку ринку нафтопродуктів і встановлення шляхів повернення їм розуміння ринку нафтопродуктів як цілісного об'єкта управління.

Вклад основного матеріалу дослідження. Одним з найбільш використовуваних підходів до державної політики як курсу дій є розуміння її як процесу – низки цілеспрямованих ініційованих і опрацьованих протягом значного відрізка часу згідно з державними процедурами, у сферах державного впливу та в державних інституціях. При цьому акцентують увагу на адекватності, характеристиках учасників політики, її продуктах і наслідках.

Учасниками процесу політики є особи чи групи осіб (як офіційні, так і неофіційні), стан яких може змінитися внаслідок спроби вирішити певну проблему. При цьому (офіційні) політики є ті, хто безпосередньо приймає рішення стосовно неї, визначаючи курс дій на досягнення цілей політики, й передає його підпорядкованим органам для впровадження. Цьому відіграє роль системи прийняття рішень.

Серед виробників (творців) політики вирізняють [1, с. 17]:

- основних, хто має пряму конституційну владу формулювати державну політику (насамперед Верховна Рада України, що є незалежною від інших державних інституцій у прийнятті і виконанні);
- допоміжних, хто діє на основі повноважень, наданих основними творцями державної політики, та є залежними від них.

Аналіз чинних нормативно-правових актів дозволяє виділити таку систему творців державної політики розвитку ринку нафтопродуктів в Україні (рис. 1).

У системі творців політики Верховна Рада України здійснює законодавче регулювання й контроль діяльності органів державної влади та посадових осіб стосовно виконання ними забезпечення стабільного функціонування і сталого розвитку ринку нафтопродуктів, визначає засади внутрішньої та зовнішньої політики держави, зокрема на ринку нафтопродуктів; затверджує в якому передбачає кошти на забезпечення стабільної роботи та сталого розвитку ринку нафтопродуктів; затверджує загальнодержавні програми економічного, науково-технічного розвитку; затверджує рішення про одержання Україною від іноземних держав, банків і міжнародних фінансових організацій позик для розвитку паливної галузі, контролює їхнє використання; дає згоду звільнення з посади Президентом України голови Антимонопольного комітету України, голови Фонду державного майна України; затверджує перелік об'єктів права державної власності приватизації; визначає правові засади вилучення об'єктів права приватної власності [2, ст. 85].

Президент України у межах своїх повноважень здійснює керівництво в енергетичній сфері; утворює, реорганізовує та ліквідує (за поданням прем'єр-міністра України) міністерства виконавчої влади, визначає їх функції та основні завдання; видає укази і розпорядження, веде переговори та укладає міжнародні договори України стосовно функціонування й розвитку ринку нафтопродуктів; звертається з щорічними (позачерговими) посланнями до Верховної Ради про внутрішнє і зовнішнє становище України, у тому числі в паливній галузі; призначає (за поданням прем'єр-міністра) з посади керівників міністерств, державних служб, агенцій, інспекцій, інших центральних органів виконавчої влади, що здійснюють повноваження в паливній і суміжних сферах: паливної, мінеральної, економічного розвитку й торгівлі, енергетики та вугільної промисловості, екології і природних ресурсів, інфраструктури, гошів Державної митниці, Державної податкової служби України, Державної служби технічного регулювання України; призначає та звільняє з посади (за згодою Верховної Ради) голову Антимонопольного комітету України; звільняє з посади голову Національної комісії регулювання електроенергетики; створює для здійснення своїх повноважень консультативні, дорадчі та інші допоміжні органи і служби, окремі має право вето щодо прийнятих Верховною Радою України законів з наступним поверненням їх на повторний розгляд Верховної Ради України [2, ст. 106].

Рада національної безпеки і оборони (РНБО) України, яку очолює глава держави, координує та контролює діяльність органів виконавчої влади у сфері національної безпеки України. Голова держави пропонує про визначення стратегічних національних інтересів України в сфері енергетичної безпеки, концептуальних підходів та напрямів її забезпечення; утворює ліквідує органи виконавчої влади; оперативні заходи щодо запобігання та локалізації загроз національним інтересам України в енергетичній сфері [3, ст. 3, 4, 8].

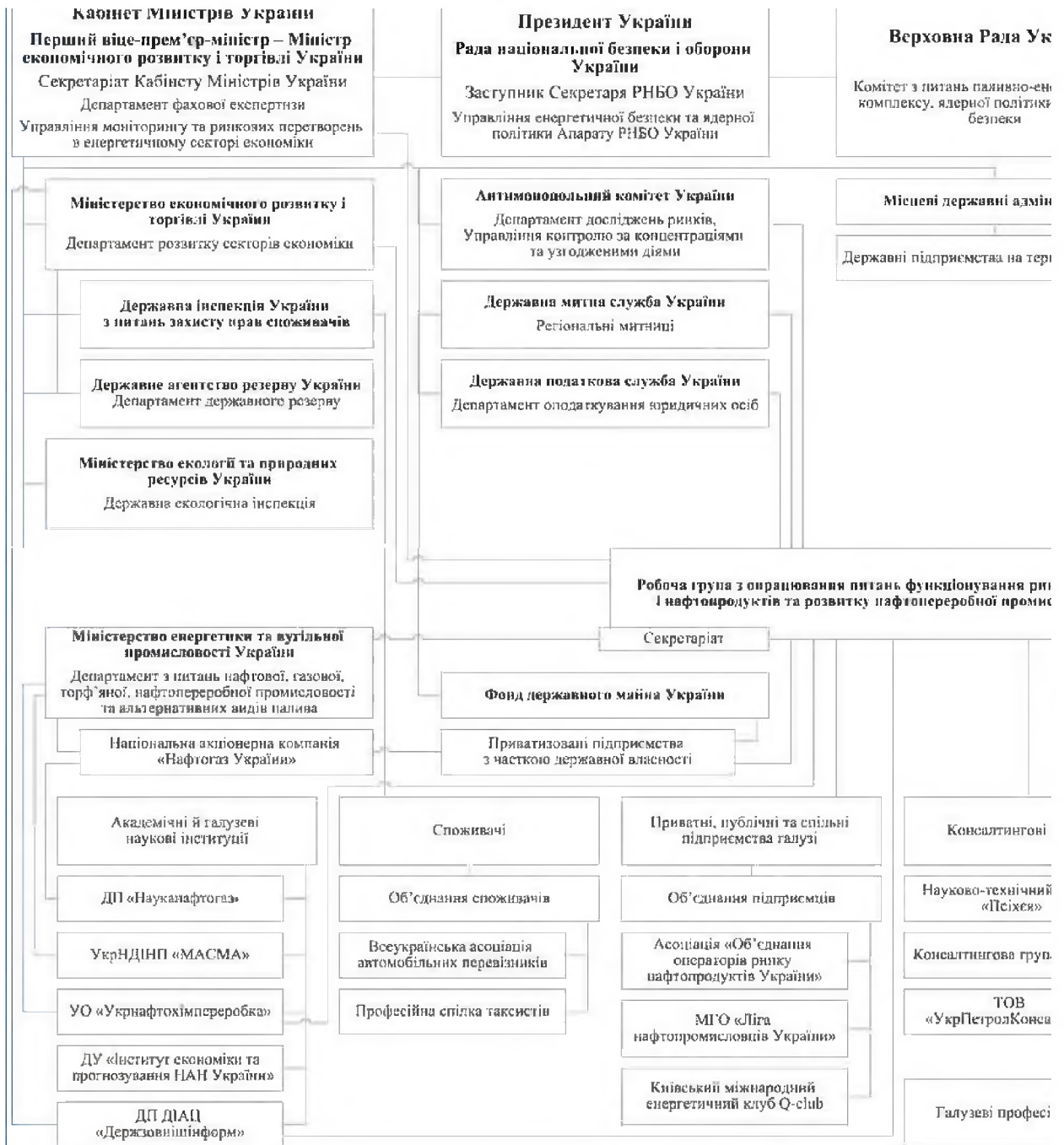

Рис. 1. Учасники державної політики розвитку ринку нафтопродуктів в Україні

Кабінет Міністрів України спрямовує й координує роботу міністерств, інших органів виконавчої влади, забезпечує проведення фінансової, цінової, інвестиційної та податкової політики нафтопродуктів, політики екологічної безпеки, розробляє та здійснює загальнодержавні програми економічного й науково-технічного розвитку, організовує й забезпечує здійснення зовнішньої діяльності України, митної справи; гарантує рівні умови розвитку всіх форм власності на ринку нафтопродуктів; здійснює управління об'єктами державної власності; розробляє проект державного бюджету України; забезпечує його виконання по статтях, пов'язаних, зокрема, з функціонуванням і розвитком ринку нафтопродуктів; призначає голову правління Публічного акціонерного товариства «Нафтогаз України» [2, ст. 116]. У складі Кабінету Міністрів діяльність міністерств, інших центральних органів виконавчої влади із вироблення державної політики розвитку ринку нафтопродуктів координує перший віце-прем'єр-міністр України.

Міністерство економічного розвитку й торгівлі (Мінекономрозвитку) України є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади з формування та забезпечення виконання державної політики економічного розвитку, цінової, промислової, інвестиційної, зовнішньоекономічної політики, державної політики в сфері торгівлі, державної політики з питань розвитку підприємств, регулювання (стандартизації, метрології, сертифікації, оцінки (підтвердження) відповідності, акредитації органів з оцінки відповідності, управління якістю) та захисту прав споживачів, з використанням паливно-енергетичних ресурсів, енергозбереження, відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива; у сфері управління об'єктами державної власності. Мінекономрозвитку є спеціально уповноваженим органом у сфері державних закупівель, метрології, з питань державно-приватного партнерства, державної регуляторної політики, ліцензування, дозвільно-господарської діяльності.

Мінекономрозвитку України відповідно до покладених на нього завдань: аналізує стан та тенденції розвитку, зокрема паливної галузі України, розробляє пропозиції щодо пріоритетів розвитку та реформування, враховуючи принципи сталого розвитку, здійснює державне прогнозування, підготовку відповідних планів і програм, погоджує прогнози розвитку галузей економіки, паливної, на середньо- та короткостроковий період; забезпечує формування державної політики у сфері статистики, контролює її реалізацію, бере участь у творенні та реалізації державної економічної конкуренції та обмеження монополізму; сприяє розвитку конкурентних відносин; забезпечує підготовку проектів рішень Кабінету Міністрів України про видачу дозволу на концентрацію суб'єктів господарювання на ринку нафтопродуктів; здійснює в межах повноважень функції з регулювання біржового ринку нафтопродуктів і подає Кабінету Міністрів України пропозиції органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій усіх форм власності щодо його вдосконалення; виконує повноваження суб'єкта державного фінансового моніторингу проведення фінансових операцій з нафтопродуктами; готує пропозиції та здійснює заходи щодо формування й реалізації єдиної державної політики у сфері державно-приватного партнерства; методологічне забезпечення та складає загальнодержавні баланси попиту і пропонування за основними видами паливно-енергетичних ресурсів; формує та реалізовує державну політику закупівель нафтопродуктів; у випадках, передбачених законодавством, регулює ціни на нафтопродукти, прогнозує індекси споживчих цін та індексів цін виробників, контролює формування, встановлення та застосування цін, забезпечує методологічну базу роботи органів державного контролю за цінами; здійснює моніторинг цін, зокрема на нафтопродукти, узагальнює та подає пропозиції про заходи стабілізації цінової ситуації; забезпечує формування державної політики стосовно створення, розміщення, зберігання, поповнення та використання запасів

нафтопродуктів; формує та реалізує державну політику в сфері управління державним сектором економіки; аналізує стан розвитку підприємництва, вживає заходів щодо реалізації в сфері підтримки та розвитку малого і середнього підприємництва, зокрема на ринку нафтопродуктів; забезпечує формування державної політики в сфері захисту прав споживачів нафтопродуктів; реалізує, схвалює та приймає відповідно до законодавства національні стандарти, правила установлені практики та класифікатори; вживає заходів щодо гармонізації національних стандартів з відповідними міжнародними (регіональними) стандартами; забезпечує формування державної політики в сфері державного ринкового нагляду та контролює її реалізацію; аналізує ефект імпорту нафтопродуктів, розробляє і забезпечує заходи з метою розвитку та вдосконалення структури експорту та імпорту [4].

Кабінет Міністрів України спрямовує і координує діяльність Державної служби статистики України, Державної служби технічного регулювання України й Державного агентства покращивши ці обов'язки на першому віше-прем'єр-міністра України.

Міністерство енергетики та вугільної промисловості (Мінернерговугілля) України є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади у формуванні та забезпеченні політики в нафтогазовому комплексі. Мінернерговугілля України відповідно до покладених на нього завдань: визначає пріоритетні напрями розвитку паливно-енергетичного комплексу нормативно-правове регулювання; розробляє цільові програми щодо диверсифікації джерел і шляхів постачання вуглеводнів; формує прогнозні баланси нафтопродуктів; утворює, ліквідує, розвитку, контролює діяльність державних підприємств, що належать до сфери управління Мінернерговугілля України, і господарських товариств, стосовно яких Мінернерговугілля України корпоративними правами держави; затверджує в межах компетенції проекти будівництва об'єктів паливної галузі, що реалізуються із залученням державних коштів, а також коштів державних установ та організацій; затверджує програми розвитку паливної галузі та контролює їх виконання; організовує і виконує роботи зі стандартизації в паливно-енергетичному комплексі провадження господарської діяльності з торгівлі рідким паливом з біомаси [5].

Міністерство екології і природних ресурсів (Мінприроди) України є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, зокрема в сфері державного нагляду (контролю) за законодавства про охорону довкілля, раціональне використання, відтворення та охорону природних ресурсів. Предметом діяльності Мінприроди на ринку нафтопродуктів є: забезпечення та регулювання щодо визначення видів та обсягів забруднюючих речовин, які викидаються в атмосферне повітря, зокрема пересувними джерелами забруднення; визначення показників ефекту забруднюючих речовин; організація та проведення перевірок суб'єктів господарювання щодо дотримання вимог природоохоронного законодавства та законодавства з питань екологічної перевірки екологічних показників нафтопродуктів, які реалізуються шляхом гуртової та роздрібною торгівлі [6].

Міністерство інфраструктури України є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, зокрема у формуванні та забезпеченні реалізації державної політики в автомобільного, залізничного, морського та річкового транспорту. Предметом діяльності міністерства на ринку нафтопродуктів є: забезпечення взаємодії підприємств різних видів транспорту експедиторських структур в організації та своєчасному забезпеченні в повному обсязі перевезень нафти й нафтопродуктів; проведення державної політики щодо зменшення шкідливої транспорту на довкілля, зокрема оновлення автомобільного парку; затвердження програм впровадження альтернативних видів палива; затвердження порядку встановлення, сплати та ви розмірів портових зборів, тарифів на комплекс робіт, пов'язаних з обробленням вантажів у портах України, на перевезення нафтопродуктів залізничним транспортом й пов'язаних з ними порядку й видачу дозволів на розміщення, будівництво, реконструкцію та функціонування автозаправних станцій та пов'язаних з ними об'єктів інфраструктури на землях дорожнього господарства.

Державна митна служба (Держмитслужба) України є центральним органом виконавчої влади в галузі митної справи. Держмитслужба України відповідно до покладених на неї завдань забезпечує контроль дотримання встановленого порядку переміщення нафтопродуктів через митний кордон України, застосування заходів тарифного та нетарифного регулювання при переміщенні у тому числі й після завершення операцій митного контролю та митного оформлення; здійснює контроль за своєчасністю, достовірністю, повнотою нарахування та сплати у повному обсязі пил бюджету митних та інших платежів, справляння яких законом покладено на митні органи, за класифікацією за товарною номенклатурою Митного тарифу України нафтопродуктів, поданих до і правильністю визначення митної вартості й країни походження нафтопродуктів; вживає заходів, які перешкоджають переміщенню через митний кордон України нафтопродуктів, що не відповідає та безпеці, виявляє, припиняє, розкриває контрабанду та порушення митних правил [8].

Державна податкова служба (ДПС) України входить до системи органів виконавчої влади і забезпечує реалізацію єдиної державної податкової політики. На ринку нафтопродуктів ДПС до покладених на неї завдань: виконує роботу, пов'язану з контролюванням своєчасного подання передбаченої законом звітності (деклараций, розрахунків тощо), своєчасного, достовірного, та сплати податків, інших платежів, установлених законом термінів здійснення розрахунків у іноземній валюті, а також з додержанням порядку проведення готівкових розрахунків здійсненим контролю за правомірністю бюджетного відшкодування податку на додану вартість; рекстрацією та веденням обліку платників податків, обліком об'єктів оподаткування; кон виробництва, обігу та реалізації імпортованих товарів, зокрема нафтопродуктів; прийняттям деклараций про максимальні роздрібні ціни на нафтопродукти, встановлені виробником узагальненням відомостей таких деклараций для організації роботи та контролю за повнотою обчислення і сплати акцизного податку [9].

Антимоніполий комітет України є державним органом зі спеціальним статусом, метою діяльності якого є забезпечення державного захисту конкуренції у підприємницькій діяльності державних закупівель. Основним завданням Антимонопольного комітету України є участь у формуванні та реалізації конкурентної політики в частині: державного контролю дотримання, за й припинення порушень законодавства про захист економічної конкуренції на засадах рівності суб'єктів господарювання перед законом та пріоритету прав споживачів; контролю за концент діями суб'єктів господарювання; сприяння розвитку добросовісної конкуренції; контролю щодо створення конкурентного середовища та захисту конкуренції у сфері державних закупівель [10].

Національна комісія регулювання електроенергетики України є центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом, підконтрольним і підзвітним Президенту України зокрема, є: участь у формуванні та забезпеченні реалізації державної політики стосовно розвитку та функціонування ринку нафтопродуктів; сприяння конкуренції у сфері зберігання нафтопродуктів; забезпечення проведення цінової і тарифної політики в нафтогазовому комплексі; забезпечення ефективності функціонування товарних ринків на основі збалансування і суб'єктів природних монополій та споживачів їх товарів і послуг; захист прав споживачів нафтопродуктів; координація діяльності державних органів у питаннях регулювання ринків енергетичної діяльності суб'єктів природних монополій у сфері транспортування нафтопродуктів [11].

Перелічені державні структури здійснюють свою діяльність на ринку нафтопродуктів у взаємодії з іншими органами державної влади: міністерствами, службами, агентствами, іншими органами виконавчої влади, місцевими державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування. Відповідно до руху держави – від адміністративно-командних до ринкової економіки – система творення політики в Україні постійно трансформується. Це виявляється в змінах її структури, перерозподілі функцій, пошуку активних інструментів державної політичної ефективності.

Аналіз системи виробників (творців) політики свідчить, що вони мають достатні повноваження та ресурси для вирішення проблем розвитку ринку нафтопродуктів. Проте всі неоз'ясовані між державними інституціями, які мають різний ступінь автономності щодо ухвалення рішень.

Щоб підвищити дієвість державної політики розвитку ринку нафтопродуктів, вбачається необхідним покласти функції координування взаємодії між виробниками (творцями) політики опрацювання питань функціонування ринку нафти й нафтопродуктів і розвитку нафтопереробної промисловості при Кабінеті Міністрів України, яку очолює перший віше-прем'єр-міністр. Функціями групи як консультативного й дорадчого органу при Кабінеті Міністрів України мають стати:

- 1) інформування Кабінету Міністрів України про стан і тенденції розвитку вітчизняного та світового ринку нафти й нафтопродуктів, потенційні та реальні загрози енергетичній безпеці України;
- 2) внесення пропозицій Кабінету Міністрів України про напрями та механізми реалізації державної політики;
- 3) налагодження діалогу та координування взаємодії між органами виконавчої влади, підприємствами нафтовидобувної, нафтопереробної і нафтохімічної галузі нафтопродуктозабезпечення, споживачами нафтопродуктів, іншими учасниками ринку та громадськістю.

Відповідно до цих функцій, група повинна мати такі повноваження:

- 1) розроблення та розгляд питань, що стосуються ринку нафти й нафтопродуктів, та подання пропозицій Кабінету Міністрів України щодо: визначення національних інтересів України стосовно ринку нафти й нафтопродуктів, вироблення концептуальних підходів, напрямів і механізмів забезпечення стабільного функціонування підприємств нафтовидобувної, нафтопереробної й нафтохімічної галузей, підприємств нафтопродуктозабезпечення, інших учасників ринку; проектів державних програм, законів України, актів Президента України та Кабінету Міністрів України, інших нормативних документів; доручень, пов'язаних з вивченням конкретних питань та здійсненням відповідних досліджень, органам виконавчої влади та науковим закладам України; забезпечення й контролю надходження та опрацювання необхідної інформації, її збереження, аналізу на її основі стану й тенденцій розвитку ринків нафти й нафтопродуктів, нафтопродуктів;

визначення потенційних і реальних загроз енергетичній безпеці України;

- 2) здійснення із залученням державних і незалежних джерел інформації моніторингу поточного стану й тенденцій розвитку ринків нафти й нафтопродуктів, діяльності підприємств нафтопереробної й нафтохімічної галузей, підприємств нафтопродуктозабезпечення, споживачів нафтопродуктів, інших учасників ринку, подання відповідних висновків і пропозицій;

3) залучення до аналізу інформації посадових осіб та фахівців органів виконавчої влади, державних установ, наукових закладів, підприємств та організацій усіх форм власності;

- 4) ініціювання розроблення нормативних актів і документів з питань регулювання ринку нафти й нафтопродуктів, узагальнення практики їхнього застосування та результатів перевірок їх виконання. Учасниками групи мають стати посадові особи та фахівці органів виконавчої влади, державних установ, наукових закладів, підприємств та організацій усіх форм власності (за погодженням до функціональних обов'язків яких входять аналіз, розроблення та прийняття рішень стосовно політики на ринку нафти й нафтопродуктів, а також представники громадських організацій, що є учасниками ринку та споживачів нафтопродуктів. При цьому при формуванні її складу слід дотримуватися паритету учасників – державних службовців і представників суб'єктів господарювання, що працюють на ринку нафти й нафтопродуктів України. Можливим є також призначення декількох заступників голови групи від всіх груп інтересів.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Виробники (творці) державної політики розвитку ринку нафтопродуктів в Україні мають достатні повноваження та ресурси для вирішення проблем. Проте всі необхідні повноваження «розсіяні» між державними інституціями, які мають різний ступінь автономності щодо ухвалення рішень.

Щоб підвищити дієвість державної політики розвитку ринку нафтопродуктів, вбачається необхідним покласти функції координування взаємодії між виробниками (творцями) політики на

групу з опрацювання питань функціонування ринку нафти й нафтопродуктів і розвитку нафтопереробної промисловості при Кабінеті Міністрів України.

У подальшому слід розробити проект положення про робочу групу, в якому визначити правові засади її організації та діяльності, склад, структуру, компетенцію і функції.

Список використаної літератури

1. Романов В. С. Вступ до аналізу державної політики [Текст] : навч. посіб. / В. С. Романов, О. М. Рудік, Т. М. Брус. – К. : Вид-во НАДУ, 2003. – 171 с.
2. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.%E2%96-%E2%F0> (дата звернення: 01.06.11). – Назва з екрана.
3. Про Раду національної безпеки і оборони України : Закон України від 5 трав. 1998 р. № 183/98-ВР [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakl.laws/main.cgi?nreg=183%2F98-%E2%F0> (дата звернення: 01.06.11). – Назва з екрана.
4. Про Міністерство економічного розвитку і торгівлі України : указ від 14 трав. 2011 р. № 634/2011 [Електронний ресурс] / Президент України. – Режим доступу : http://me.kmu.go/article?art_id=167021&cat_id=32819 (дата звернення: 01.06.11). – Назва з екрана.
5. Про Положення про Міністерство енергетики та вугільної промисловості України : указ від 6 квіт. 2011 р. № 382/2011 [Електронний ресурс] / Президент України. – Режим доступу : <http://cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=382%2F2011> (дата звернення: 01.06.11). – Назва з екрана.
6. Про Положення про Міністерство екології та природних ресурсів України : указ від 13 квіт. 2011 р. № 452/2011 [Електронний ресурс] / Президент України. – Режим доступу : <http://documents/13433.html> (дата звернення: 01.06.11). – Назва з екрана.
7. Про Положення про Міністерство інфраструктури України : указ від 12 трав. 2011 р. № 581/2011 [Електронний ресурс] / Президент України. – Режим доступу : <http://www.presi/13569.html> (дата звернення: 01.06.11). – Назва з екрана.
8. Про Положення про Державну митну службу України : указ від 12 трав. 2011 р. № 582/2011 [Електронний ресурс] / Президент України. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/> (дата звернення: 01.06.11). – Назва з екрана.
9. Про Положення про Державну податкову службу України : указ від 12 трав. 2011 р. № 584/2011 [Електронний ресурс] / Президент України. – Режим доступу : <http://www.presi/13572.html> (дата звернення: 01.06.11). – Назва з екрана.
10. Про Антимонопольний комітет України : Закон України від 26 листоп. 1993 р. № 3659-ХІІ [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakl.laws/main.cgi?nreg=3659-12> (дата звернення: 01.06.11). – Назва з екрана.
11. Питання Національної комісії регулювання електроенергетики України : указ від 30 жовт. 2000 р. № 1167/2000 [Електронний ресурс] / Президент України. – Режим доступу : <http://zakl.laws/main.cgi?nreg=1167%2F2000> (дата звернення: 01.06.11). – Назва з екрана.
12. Про утворення робочої групи з опрацювання питань функціонування ринку нафти і нафтопродуктів та розвитку нафтопереробної промисловості : розпорядження від 4 серп. 2005 р. N ресурс] / Кабінет Міністрів України. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=305-2005-%F0> (дата звернення: 01.06.11). – Назва з екрана.

Стаття надійшла до